

Ці узапрауды пачатак эры Айзэнгауэра?

I

«Эра Айзэнгауэра пачынацца там, дзе заняло-б лішне шмат закончылася эра Сталіна» — асьветнікі замежных справаў ЗША Джон Фостэр Даллес 9 сакавіка 1953 году на прэсавай канфэрэнцыі ў Вашынгтоне. Крылаты слова найбліжэйшага супрацоўніка Айзэнгауэра ў галіне замежнай палітыкі адразу былі падхоплены прэсай і публічнай апініяй Захаду, як найбольш правильнае сфармулаваньне ролі палітыкі новага амэрыканскага презыдэнта ў сувесце.

СТАЛІН СТВАРЫЎ СВАЮ ЭРУ У ЗАПРАУДНАСЦІ

Міністар Даллес, гаворачы аб эры Сталіна, што на ягону думку ўжо закончылася, і аб эры Айзэнгауэра, якая толькі мае пачацца, ня меў на думцы да сягненняў іх абодвых выключна ў собскіх краінах, але ў цэлым сувесце. Пакінцце тады эры Сталіна ё эры Айзэнгауэра, не абліжоўваеся гэтymi краінамі, хоць яны зьяўлююцца сяньнянямі гуттнейшымі ў цэлым сувесце, але мае значынне глобальнае ў найбольш дакладным значэнні гэтага слова.

Дзеля гэтага съпярша варты прыгледзіцца, ці Сталін узапрауды даканаў такіх вялікіх дасягненняў сусветнага значэння за 29 год свайго панавання ў Савецкім Саюзе ад съмерці Леніна ў 1924 годзе і пераніцца па ім аблісці налады да дна ягонае съмерці ў сакавіка сёлета, што гэты перыяд заслугоўваў быў на назуў асобнае эры? Пры гэтых трох адразу аддеміць, што на ўсе гэтыя 29 год творца пэрыяд, які мог быць названы сталінскай эрай, але фактычна толькі апошніе дзесяцігодзінды, якое дзеліць съмерць крэмліўскай дыктатара ад апошніх сусветнага вайны, можа быць разгляданае, як асобная эра.

Галоўнай ідэяй Леніна, выпілываючай з камуністычнай дактрыны, была сусветная праклесцька рэвалюцый і зыншчэнне капіталістычнай сістэмы ў цэлым сувесце. Але ў практицы расейскага камунізму было і ёсьць гэта ня чым іншым, як імкненнем да запанавання Москвы, як вогніча ў цэнтру ўсіх камунізму, над цэлым съветам. Такое разумэнне Савецкім Саюзам гэтага галоўнага камуністычнага лёзунгу ня можа выклікаць у нікога найменшых сумліванняў, паколькі найбольш вымойна гаворыць аб гэтым сама савецкая практыка, аслабіла гэта сталася бяспречным на працягу апошніх дзесяцігодзін.

Да апошній сусветнай вайны Сталін яціці нечога камуністычнага не зрабіў у кірунку рэалізацыі «сусветнай праклесцькай рэвалюціі», калі і браца пад улагу старапанага разбудоўвання камуністычных пятых каленіў ува ўсіх краінах вольната сувесце. Выкліканая ім дамашнія вайна ў Гішпані скончылася ніудачай, паколькі краіна гэтак не гранічыла з Савецкім Саюзам. Савецкі Саюз перад апошнім вайной фактычна быў заняты спрэвамі нутранымі. Галоўныя з іх быў: 1. замацаванне аблісці дыктатарскай улады Сталіна ў безгледнай заніччынне ўсіх ягоных актыўных і патэнцыйных праціўнікаў, якія выклікаючы й практывікуюць толькі улікіх, як і ў першую чаргу ўнутры партыі, гэтак і паза партыі; 2. правядзенне г.з. працэсу саветызацыі сярод усіх падсавецкіх народу ўсіх: а) вынішчэнне мільёнаў фактыхных, патэнцыйных і ўлікіх праціўнікаў і незадаволеных з савецкай сістэмой і ўлады, б) запалохання ў старыя звязаныя астальнай уцалелай часці народу, каб выклікаць і наўсет усякую думку аб спробах супраціву і в) перавыхавання пры помочы ўсіх даступных сродкаў псыхікі старэйшага пакаленія, што поміна яціці лепшыя даревалюцыйныя часці, і выхавання ў тым-же духу мадлага пакаленія; 3. правядзенне індустрыялізацыі, адсталай дагэтуль краіны ў мэтах прадукавання патрэбнай колькасці зброй і венчнага матэрыялу на дзеля абароны, хадзя пра праганду трубы абаронных мэрапрыемстваў, але выклічна дзеля агресіі — правядзенне сусветнай «праклесцькай рэвалюціі»; 4. правядзенне калектывізацыі сельскай гаспадаркі з мэтай: а) побуці падпрадкаўнікам дзяржаве сельскага пасадаркавання дзяржаве сельскага пасадаркавання, якія быў ў гэтых мэтах галоўным чынам спрапаваныя самым-же Сталінам дзякуючы савецка-імперіям.

Савецкае вэто перашкаджае выбары на дзеля абароны, хадзя пра праганду трубы абаронных мэрапрыемстваў, але выклічна дзеля агресіі — правядзенне сусветнай «праклесцькай рэвалюціі»; 4. правядзенне калектывізацыі сельскай гаспадаркі з мэтай: а) побуці падпрадкаўнікам дзяржаве сельскага пасадаркавання дзяржаве сельскага пасадаркавання, якія быў ў гэтых мэтах галоўным чынам спрапаваныя самым-же Сталінам дзякуючы савецка-імперіям.

Весь-жэ ўсе гэтыя мэрапрыемства ды 1939 году былі ўжо закончыны і Сталін мог ужо прыступіць да выконавання свайго вонкавай місіі. Спрыяльны нагодай да гэтага сталася другая сусветнай вайна, якая была ў гэтых мэтах галоўным чынам спрапаваныя самым-же Сталінам дзякуючы савецка-імперіям.

Ня будзем тут детальна пералічыцца, што на працягу апошніх дзесяцігодзін дзеля апарата.

вансу сувесце. Гэта заняло-б лішне шмат месца, ды ўсё гэта і так кожнаму ведама. Пакажам толькі вынікі сталінскай акцыі навоні, а вынікі гэтага, прэсавай канфэрэнцыі ў Вашынгтоне.

Папершае, — перад дзесяцьцю

гадамі Сталін меў пад сваёй уладай на-

пойных 200 мільёнаў людзей, а ў спад-

чины пакіну 800 мільёнаў чалавек,

г.з. калі адной трэцім насельніцтва

ўсёгда сувесце. Такім чынам «сусветнага

праклесцькай рэвалюціі» для адной

трэцім часці насельніцтва сувесце ёсьць

ужо дакананым фактам. Падругое, —

астальны дзіў з трэцім часці насель-

ніцтва патрапіў на столькі падмінава-

сці пятым каленім, разбудаванымі

ніяўных перад гэтym размежава-

ўшамі, што падставаў падстакову

задржаваў падстакову падстакову

Замоўкла ліра

(СКРОМНЫ ВІНОК НА МАГІЛКУ ВЯЛІКАГА МАСТАКА)

Як буйныя сылёзы, катаюць чырвоныя ў белья туліпаны ў адкрытыу ма-
гілу... Бяспоўна праходзіць над ма-
гілкай людзі і з рук іх на труну ката-
юць туліпаны, а з вачай — пэрлы-съл-
зы. Пасля страсаючы сэрца грукат зім-
лі, сыпана на века дамавіны, і сумныя
тоны надгребней песьні. Маленкі коп-
чык зямлі, а на ім аграмадны бела-чыр-
воны курган вінкоў і кветак ад сваіх
і чужынцаў... Пасля аб вілавінне
складеніе чужога неба адбываюца
стройныя тоны беларускай песьні: «Сыні
гяд курганам, Гэрай!...»

Із гэтага ўсё, што асталася на зямлі
пасля Міколы Равенскага?...

Моўчкі расходзяцца людзі і расын-
чуюцца ў іншых калідорах вумы-
шкі, ажажы ў сэрцы носіць съветную па-
мяць аб адыйшоўшым. Кажны з нас
думае, верыць і кажа, што ён не памёро-
штаго толькі адыйшоўшым адпачынка
дляўгай, упорыстай і сумтумнай выканан-
най працы, але будзе жыць так даўга
як доўга будучь на съвеце Беларусы, а
зь ім родная песьня.

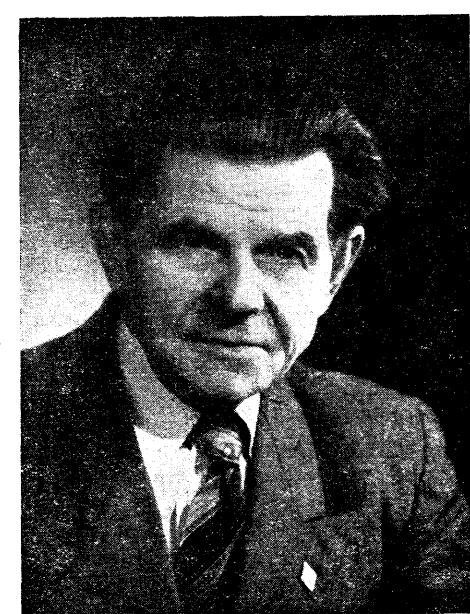
«...Агонь разрызе малюнкі падзеяў
Скарбы разграбіць з аружкамі зладзеў
А песьні ня зыніе...»

Кажны, хто калі-колечы сустрэўся
з прафэсарам Равенскім, ня мог не па-
любіць, не захапіцца ім, як чалавекам —
добраўм, ціхім, вілікім у сваій скром-
насці.

Кажны, хто мае ў душы пачуцьцё
прыгастства, адчуі перажыў чар ягонай
натхнёй пазії, злакті ім у строй-
ныя акорды. У кожнай душы яна зна-
ходзіла і знойдзе моцны рэзананс.

Пераглядаю паперы на ягоным стале.
На лістку календара, побач запісаных
тэмай да песьнія, бачу зброяленая яго-
ной рукой, вечна нісьведама, у творчым
задумленыні — рэсункавая кампазы-
цыя: памастацку нарисаваная альфа і
амага, а пасядрод слова — «Беларусь».
Так! Яна была ягонай альфай і амагай,
пачаткам і канцом. Ейная культуры ён
аддадаў сваё працаўця жыцьцё.

12. 3. 1953.

гі. Добрым лёсам пасланы, хоць неакре-
дышаваны амбасадар Беларусі на чужы-
ны, выдатна прыслужыўся беларускай
справе.

Над магілай пасты развязваецца яго-
ная пасыня: «Сыпі пад курганам, Гэ-
рай!...» Нат цераз жалобныя тоны
прайбываючыя акорды трывумfu, вера ў
будучыя перамогі — рапсодыя несьмы-
ротнасці.

Сыпі пад курганам, Гэрай, ціхай, але
вілікай і плённай працы, Беларускі
Баян, Божы жаваранак! А мы песьні
Твае панясём пад родныя стрэхі, каб
жылі там вечна і ажыўлялі...

Бо «песьня не загіне»...

П. Сыч

12. 3. 1953.

Mikola Ravenski

у дамавіне

у царкве

у дамавіне

у царкве

Каханыя им і ў ім раскханыя студэн-
ты — кажны сказаў, што хацеў-бы так
практыкі жыцьцё і так, з гэтакім па-
чуцьцем добра споўненага абавязку, па-
мерці.

Але гэты ціхі, скромны, добрахвотны
і чулы мастак змог быць зялезна
цвёрдым, непахісным перад моцныі
гэтаю съвету і перасьледваныем лёсу.
Не алаганіў сваі ліры гынам у чэсьць
крыжавага сатрапы, а будучы змушаным
да гэтага — перастаў тварыць. Жыў і
тварыў для Беларусі, беларускага народа,
прыгастства — таму і песьня яго астас-
лася арліна-свабодная, крышталльна чы-
стая, вечна маладая.

Калі гром вінты зынішчы ю ягоны дом,
а ў ім найлепшыя творы — тлён доўгах-
гадовай працы — Равенскі не заламаў-
ся, але зь цярплівасцю рупнай мурас-
кі пачаў будаваць наанава.

ЯНКА КУПАЛА

ТУТЭЙШЫЯ

(Працяг)

ЗЬЯВА VI

ГАНУЛЯ — МІКІТА — СЫПЧЫНІ

МІКІТА. Вельмі паважанаму прафэсару маё шчырае,
междуду прতым, прывітаныне! Як гэта міла з вішага
боку, што нават і ў гэтакі трывожных крыху час вы не
забываеся аба маёй адукцыі!

СЫПЧЫНІ. Я толькі выпаўняю сваю місію, як і вы,
мусье Знослов, сваю місію. А ўзяўся за гуж, — не кажы,
што ня дуж.

МІКІТА. (Выкладаючы слоўнікі). Зусім спрэвядліва,
мусье прафэсар. Мы з вамі высока трымаем свае сцягі:
вы сцяг, междуду прতым, навучаныя, а я сцяг,
междуду прতым, вартаваныя. І наша патомства калісь
занатуе, междуду прতым, нашы імены на залатой
дошцы. Междуду прতым, мамаша, можа пакінече на
хвіліну гэты пакой, пакуль у нас будучь цягнуцца лек-
цыі. (Гануля выходзіць).

ЗЬЯВА VII

МІКІТА — СЫПЧЫНІ

СЫПЧЫНІ. Можам прыступіць, мусье рэгістратар!

МІКІТА. Я ўжо гатоў, мусье прафэсар!

СЫПЧЫНІ. Мы ўжо з вамі прышлі прывітаныні звы-
чайнай і ўчора пачалі так званыя прывітаныні шыварат-
навыарат. Паўторым тое, што пачалі. Як будзе: сабачая
твара кроў?

МІКІТА. Пса кроў, затраона душа!

СЫПЧЫНІ. Як будзе: згінь ты, прападзі, нячыстая
сіла?

МІКІТА. Ідзь пан до сту д'яблув за Буг!

СЫПЧЫНІ. Вельмі добра, дужа добра! Самае важнае,
што не забыліся «за Буг». А цяпер, як будзе: ня лезь,
бо дастанеш поўху?

Съветлае Памяці Кампазытара Равенскага

«...Мы не пахілі галоваў, не ўпа-
дзём у бай, месца Тваё займе новы...»
Гэтак звыклі мы съльвіца на пахавань-
ні дарагіх нам наёбажчыкаў. Але нік-
и можам мы даць такое заруки адый-
шоўшаму ад нас вілікам мастаку-
кампазытару МІКАЛАЮ РАВЕНСКАМУ.
Месца ягонае заніць можна, але зама-
ніць яго нельга. Можа зьявіца лепшы,
можа зьявіца больш таленавіты, але такога
буйнай непараўнанай і непаўторы.

Дзіця беларуское вёскі, і то з гуаш-
раў Ігуменшчыны, сын шматдзетнай
беларускай сям'і, у раннім дзяцінстве
згубіўши матку, ён насыў у себе ўсе ба-
гацьці разнастайнасці пераліваў белару-
скуе душы, усе адценіе смутку-
тугі і радасці-вісельля. Усё гэта пера-
наў ён песьні і музыку.

Сыцілы, дабрудышы, ветлівы і па-
годны, такі маленкі ўшраныкі, ён быў
ідеальным уцелаўленнем салавейкі ў
вобразе чалавека. А такі магутны, такі
выдайны, такі працаўты.

І на было для яго малой і вілікай
працы. Дзе магла чуцца беларуская
песьня, там быў і ён. Царква, школа,
хор, гурток — усе знаходзілі дапамогу
спадара Равенскага. І дзе толькі ў яго-
ным вандроўным жыцьці можна было
настасці стол, там Равенскі пісаў і пі-
саў сваі прыгожым, выразным пісъмом
ноты і слова. А так сумленна, так ад-
дана, так клапатліва.

Вілікую спадчыну пакінуў нам гэты
незадуханы бяздушины людзім волат
Хіба на ўсім съвеце, па якім так бязъ-
літасна ганяла насоля, на знойдзеца
чалавека, якога-б ён пакрыўдзіў, і яго
любілі.

У Лювэнэ, пад апекай сапраўды інтэлі-
гентных людзей, з вілікай душой і сэр-
нам, у вакружэнні чулай і любячай яго
студэнткай нашай моладзі, змог разгра-
жыць ён усё багацьце сваіх здольнасцяў
і так шырака разынёс разглажылісі нашай
цидуўнай песьні па розных краінах
Эўропы.

П. Сыч

(7)

МІКІТА. Нех се пан не наставя, бо дастанеш по пыску
і ўтонеш в Немідэ.

СЫПЧЫНІ. Віншую, віншую! Зусім добра. Поступ
у навуцы вілікі. Папрабуем затое зь іншай бочкі. Пер-
кулец на наш манер такі зварот: ешчэ Польска не згі-
нэла.

МІКІТА. Яшчэ Польшча ня згінула, але зъбіраеща
згінць.

СЫПЧЫНІ. А цяпер ператлумачце: дводзесяць
(Уваходзіць Наста).

ЗЬЯВА VIII

MIKITA — СЫПЧЫНІ — НАСТА

НАСТА. Можаце віншавацца, панове! З пэўных кры-
ніц я напэўна даведалася, што ўжо «нашы» занялі Менск.

СЫПЧЫНІ. Як гэта, мамзэль, — нашы?

НАСТА. Ну, Палякі, калі вам гэта, пане прафэсар, ле-
пей пададаецца.

СЫПЧЫНІ. Выбачайце, мусье Знослов, але мы на
сягоныя лекцыю спынім. Мушу йсыці пільнаваць хаты.
Маю гонар кланяцца. (Хоча йсыці).

МІКІТА. А як-жа, мусье прафэсар, з гэтым «дводзе-
сць пеньць»?

СЫПЧЫНІ. Заўтра, мусье рэгістратар, пройдзім на
практичнай лекцыі. (Выходзіць).

МІКІТА. (Крычыць). Междуду прতым, мамаша!
Дзядзька Беларус! Палякі ў Менску! (Уваходзіць Янка
і Гануля).

ЗЬЯВА IX

MIKITA — НАСТА — ЯНКА — ГАНУЛЯ

ЯНКА. Што? У Менску пажар?

МІКІТА. Не пажар, дзядзька Беларус, а Палякі, Па-
лякі! Разумееце?

ЯНКА. Ну, гэта ўсё роўна.

МІКІТА. Вам, чалавеку бяз рангаў і клясаў у прош-
лым і без надзеі на асесарства ў будучым, пэўна, што ўсё
роўна, але для мяне, междуду прতым... Гэ-гэ! А цяпер
далоў совбурскую форму! (Хоча съкідаць куртку). Ах,
пардон! Я забыўся, што мамзэль Наста тут. Але вось гэта
можна і цяпер паслаць, междуду прতым, к чорту. (Па-

чынае кідаць аб землю партфэлі, апрача партфэлю з гра-
шыма).

ЯНКА. Ці не пасьпяшыліся, пане рэгістратар, пляваць
у карытца, — каб ня прышлося напіцца.

МІКІТА. (Пакінушы кідаць партфэлі). Чаму, меджду
протым?

ЯНКА. А як ізноў унеспадзеўкі тыцне ў Менск ваша
совбурская начальства? Што тады вы бяз гэтых торбаў
запіце?

МІКІТА. А праўда, меджду прতым, праўда, — я
крыху зараптаваўся. Быўшае, цяперашняе і будучае начальства
заўсёды і ўсёдзёнка трэба шанаваць і мець на воку,
калі хоча папасаваць свае паперы. Междуду прতым,
мамаша, схавайце гэтыя партфэлі, — можа дзе пад комін,
ці куды іх падсунеце. Пакінцце толькі партфэль з май-
пэнсіяй. (Гануля па аднаму носіць партфэлі). А я папрашу
пардону ў гасцей і на хвіліну адлучуся зъяніць свой
знадворны выгляд, згодна з самай навейшай, меджду
протым, палітычнай сітуацыяй. (Дастае з скрынкі во-
пратку і выходитц

Літаратурны Дадатак

Масей Сяднёў

Вязанка новых вершау

ЦЯЖКІ АДКАЗ

Гора вучыць таксама.
Задуменны пагляд:
— Мама,
чаму тата ня едзе назад?

Цягнікі грукацелі
міма нас.
Я расла ў пасцелі,
мабыць,
доўгі час.

І магчыма, што тату
міма нашае хаты
правязала лайна,
ты-ж казала — благая яна.

Сустракаць на паўстанак
я хаджу часта ў сыне.
Ды там сала пустая
цішынёю пужае мянэ.

Хтось вакенца адчыне, —
такі страшны, бляды:
— Ты чаго зноў, дзяўчына,
завітала сюды?

— Сустракаць майго бацьку —
Ён ня ехаў з вайны,
хочь у сыне я ўжо чула багацька,
як аб ім б'юць на цэрквях званы.

Гавару я заўсёды, што высьню —
так ня ўціміла-б век-вікоў.
Вы магчыма, адтуль наўмысьля
ня пускаце цягнікоў?

— Не палохайся — не аблАО.
І съяззы ня пускай ціхама —
Ты ня ведаеш хіба, малая,
што адтуль цягнікоў няма.

Гора вучыць таксама.
Задуменны пагляд:
— Мама,
Ці прыедзе наш тата назад?

Так ніколі, ніразу
ня ўзынімата вачой,
не прасіла адказу
як збаўленьня хутчай.

Саўт Рывэр, 1953

СТРАХ

Ня бойся — гэта нехта грунуў,
а ў душы тваёй падняўся страх
і выцягнуў няведамыя руکі,
каб ухапіцца за цябе, маленькая
сестра.

З ЎЯВАХ

МІКІТА — НАСТА — ЯНКА — ГАНУЛЯ — ДАМА —
ПОП — СПРАЎНІК — ПАН.

ПОП. Мір очагу сему!

МІКІТА. (Усьцешыўшыся, вітаецца). Ах, каго я,
меджду пр诗词, бачу? Мадам-сіньёра! — целую ручкі.
Ацец духоўны! — даўно чакаю вашага благаслаўлення.
Вашаму родзю пакорны прывет і падчыненне! Ясьне
пану грабю нізка кланяюся! Ах! Якімі-такімі шляхамі
пазволілі сабе прыбыць сюды, меджду пр诗词, доўга
чаканыя госьці? (Госьці ўсім кланяюцца, сядоць, — поп
бліжэй да вакна).

СПРАЎНІК. Разам з новай акупацыйнай уладай пры-
машыравалі ў Менск.

ДАМА. І лічылі сваім аваўязкам, мусье рэгістратар,
злажыць вам першаму сваю першую па прыездзе сюды
візыту.

ПАН. Ваша гасціннасць у тых, цяжкія для нашага
стону, часы абязвала мянэ як найхутчэй прывітаць вас
ад сябе і ад маіх...

ПОП. Душа моя возрадовалася пры созерцаніі, како
агнцы сіі возврачаліся в стадо свое. І прышэд я с німі
дабы однім веселіем возвеселіліся з вами, чадо мое, рэгі-
стратор!

МІКІТА. Бядна мая! Чым-ж я буду гасцей высокада-
стайных прыматаў? Меджду пр诗词, мамаша, ці там
ня знайдзенца чаго пайковага закусіць?

ГАЛАСЫ. Ня трэба! Ня трэба! Дзяякуем!

СПРАЎНІК. Мы ўжо ня толькі пасыпелі закусіць, але
і выпіць крэху. Ацец духоўны таксама пасыпеў пага-
сыцьці ў нас.

ПОП. Трапеза была обільная, яствы упітацельныя:
амэрыканскія сала...

СПРАЎНІК. Амэрыканскі кумпяк...

ПАН. Амэрыканская булка...

ДАМА. Амэрыканскія какао...

ЯНКА. (На бок). Амэрыканскія фігі.

МІКІТА. Мінуша палітычна, меджду пр诗词, си-
туацыя нічога падобнага нам у пайкох не давала.

СПРАЎНІК. Затое цяперашня ўсё дасцьць.

ЯНКА. (На бок). Нават узяткі.

ЮРКА ВІЦЬБІЧ

У той самы Дзень

«Шырокую тропай
У час гэтых спакус
На мапу Эўропы
Узышо Беларус».

Ул. Жылка з пазмы «Уяўленне»

Не стае мне адпаведных словаў, каб
пераказаць усе нязвычайнікі здарэніны,
іто адбыліся ў той незабытны Дзень
і пашыў якіх прайшоў суворы гісторыкі.
Адышлі ж хтосьці з дзядоў іх бачыў.

некаха з бацькоў пра іх чуў, а я, іхні
сыцілы ўнук і сын, ды тадыні хлап-
чук, які магчыма сам на ўласныя вочы
пераканаўся ў гэтых падзеях, падаю
чи пер спачулу спадчыну і щы-
рае съветчынне да ведама суродзічай.

У нетрах Белавежы ўзварухнуўся ўсёй
вялізной сваіх істотай зубр. Кагадзе
рахманы, ён гэтак грункую важкай на-
гой ад калянія зямлю, што вакол за-
хісталіся сінявіны асіны. А потым узвя-
нікую галаву з крутымі рагамі
з ускудлочанай грывой, і ўсю пушчу
устрасаную магуты рык.

У Налібоках, на самым беразе Нёма-
ну, дзе здавен-даўна падпіраў сабой
пляновыя хмары вячысты дуб, нечака-
на ўзыняліся над ім спалохнія птахі.

Пад ім калісці на ложку, складзеным
з коп'я, мей кароткі жаўнерскі адпа-
чынак несъмартнты Вітаўт. Цяпер вы-
сацэны дуб ухамянуўся ўзвесі на толь-
кі сваім неабдымным камлём, але ѹ-
глыбокім кароньнем, съкідаючы з ся-
бе мёртвяне лёткі.

Няма ведама дзе ў ту хвіліну на-
радзіла агромністую хвалю закутая іль-
дом Нарач. Ці ў сваіх глыбінях калі
цьвердага гліністага дна, ці бліжэй да
паверхні, лікую якіх на вyzvalila ад
зімовага ціску вясна. Але гэта хвала

У славнай Вільні, на Вострай Браме,
узварухнуўся конькі зі мячамі і аба-
валікі зі дзівнай амаль халадзі-
нула старадаўняя, але назаўжды пра-
пахалі порахам гарматы, на якой за-
хаваўся надпіс: «Я, суворая Марына,

адлігаваная дзеля жыцьця Башкай-
шчыны і дзеля съмерці ўсіх ворагаў»;

у Смаленску скруніўся зі месца руды
ад варожае крыва шышак Міркура і ѹ-
Жыровіцах сама запалілася лямпада

перед образам Найсвятыя Дзевы.

У далёкім Лёндане, у Брытанскім Му-
зеі, дзівосін парагарунілася важкая ба-
лонка пажоўклае ад часу кнігі і зазы-
лі на ёй, аздобленай віньеткамі і арна-
мантамі, напісанай Францішкам, сынам
Лукаша з Палацку, літары:

«...людзі ікдзе зрадзіліся і ўскормле-
ны суць па Бозе, к тому месту вялікую
ласку имаюць».

І адначасна ў Москве, у Кремлі, у
Вусыпенскай каранацыйнай катэдры

звалілася на падлогу і разблісці ў дру-
гі крышталёва панікадзіла з надпісам:

«Дар Цара Великое, Малое и Белое
Руси Самодержца Алексея Михайлова-
вича».

А недзе на Барысаўшчыне, ці то пад
Зэмбінам, а можа пад Лошніцай выска-
чыў з бароў на аблонь юрліві буй-ве-
цер. Ен чыста падмёу вуліцу бліжэй-
шаш вёскі і раськідаў па ёй абскубаныя

1952

русы.

у жонка. Ой-ей! ой-ей! Мамэль Наста, якія ж гэта ня-
пэўныя ваншыя пэўныя крывацьці!

ГАЛАСЫ. Трэба хавацца! Хутчэй! Хавацца!

МІКІТА. Мамэль Наста, перакульвайце задам напе-
рад абрэзы! (Наста пераварачае абрэзы). Мадам-сіньёра,
хавайцесь сюды! Ваша родзіе, сюды! А вы пане пан,
во сюды! Ацец духоўны, меджду пр诗词...

ПОП. Не сцеціліся обо мне, сын мой! Моі облачэнія
зашчытай мне от всяких зол земных.

МІКІТА. Меджду пр诗词, мамаша, я залезу сюды, а
вы станьце так, каб мене засланіць. Вось так! Ну, ця-
пер можа йсці доўгая. Янка іранічна

ўспамінае. Аленка пырскава здушаным съмехам. Гарош-
ка пыхкае люльку і плюе. Наста порыцца калія абраузу. Уваходзіць Чырвонаармеец з абломкам стрэльбы.

З ЎЯВАХ

ТЫЯ-Ж і ЧЫРВОНААРМЕЕЦ

ЧЫРВОНААРМЕЕЦ. Ці я можна ў вас, таварыши, перасядзець, пакуль съцямніе? Бо я адстай ад сваіх ча-
сці і толькі ўночы змагу выбрацца з гораду, каб дагнаць
сваіх.

МІКІТА. (Вылазячы з укрыцця, да Чырвонаармейца).
А, папаўся, меджду пр诗词, нароцце! Складай аружжа!

ЧЫРВОНААРМЕЕЦ. (Палажыў на бок абломак стрэль-
бы і паглядзе, не разумеючы, у чым справа).

СПРАЎНІК. (Вылезшы зь іншымі з укрыцця). Зусім
справядліва! Забірайце яго ў палон!

ДАМА. Ах, мусы! У вас, як я бачу, пачынаюча вай-
сковыя змаганьні. Дазвольце мне быць сястрой міласэр-
дзіза.

СПРАЎНІК. Наколькі я разумею стратэгію, то, здаец-
ца, справа абыдзеца без крываціцца.

МІКІТА. (Да Чырвонаармейца). Абвяшчаю вас сваім
палонным! Без майго, меджду пр诗词, дазволу, я мае-
це права дайці і кроку.

ПАН. Надта ўсё добра складаецца для вас, пане рэгі-
стратор. Як зьявіцца з гэтым палонным да новае ўлады,
то ваш прэзыдзік адразу падыметца ў вас на сто про-
цэнт.

З ЎЯВА XI

ТЫЯ-Ж — АЛЕНКА — ГАРОШКА.

ПОП. (Пільна ўгледзеўшыся ў вакно, потым да тан-
цуючых). Чады моі, остановіцесь! В сю обітель градзе

большэвік!

ТАНЦОРЫ. (Пакінуўшы танцуваць). Як? Што? Ад-

куль? (Паміж Мікітавымі гасціцамі перапад і бегатня).

МІКІТА. (Зірнуўшы ў вакно). А такі-ж градзе і да

нас... Ой-ей!... і з аружжам у руках! А казалі, што іх

© PDF: Kamunikat.org 2011

© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2011

25-га Сакавіка на фоне гісторычным

(Заканчэнне)

ларускага ўраду ўклаліся зь нямецкімі вызнаваў нямецкай акупацыі і на ўступу з сваіх пазыцый. Немцы беларускага ўраду не чапалі, 9 сакавіка 1918 году ад імені Выканыўчайной ўлады адміністрацыйной ўлады заходзілася ў руках беларускага ўрада. Наўчата Камітэт Рады была апублікавана 2-ая Устаноўчая Грамата да беларускага ўраду. Бэрлін афіцыйна беларускага ўраду на вызнаваў, а беларускі ўрад на вызнаваў.

ДРУГАЯ УСТАНОЎЧАЯ ГРАМАТА

У час сусветнае вайны, што разбурыла адны магутныя дзяржавы і вызваліла другія, прачнулася Беларусь да дзяржаўнага жыцця. Пасыль віковай няволі, зноў на ўвесь съвет гаворыць Беларускі народ аб тым, што ён жыве і будзе жыць. Вялікае Народнае Сабранье — Усебеларускі Зыезд 5-17 сінтября 1917 г., клопочачыся аб долі Беларусі, зацвердзіў на яе землях рэспубліканскі лад. Выканоўчы Бюро Зыезду і барончы права нарадаў, Выканоўчы Камітэт Рады Зыезду так і настанаўляе аб дзяржаўным будаванні Беларусі і аб правах і вольнасцях яе грамадзян і нарадаў:

1. Беларусь у межах рассялення і лічбайнай перавагі беларускага нараду аўшчычаца Народнай Рэспублікай.

2. Аснаўныя законы Беларускай Народнай Рэспублікі зацвердзіць Устаноўчы Сойм Беларусі, скліканы на падставе агульнага, роўнага, прогласа, патасмага і працарціяльнага выбарчага права бяз розніцы насу, нацыянальнасці і візынанія.

3. Да часу, пакуль збярэзца Устаноўчы Сойм Беларусі, закандаўчая ўлада БНР належыць Радзе Усебеларускага Зыезду, напоўненай прадстаўнікамі нацыянальных меншасці Беларусі.

4. Выканоўчая і адміністратыўная ўлада ў БНР належыць Народнаму Сакратарыту Беларусі, які назначаецца Радай Зыезду і перад ёю адказывае.

5. У межах БНР аўшчычаца свабода слова, друку, сабраньня, забастовак, саюзаў, бязумоўная свабода вызнананія, недатыкальнасць асобы і памешканья.

6. У межах БНР усе народы маюць права на нацыянальна-персанальную аўтаномію; аўшчычаца раёнапраўнасць усіх моў нарадаў Беларусі.

7. У межах БНР права прыватнай уласнасці на зямлю касуецца. Зямля бяз выкупу перадаецца тым, хто сам на ёй працуе. Лясы, вёскі і нутры зямлі аўшчычаюцца ўласнасцю БНР.

8. У межах БНР устаноўліваецца найбольшы восьмігадзіны дзень працы.

Аўшчычаючы ўсе гэтыя права ѹ вольнасці грамадзян і нарадаў Беларускай Народнай Рэспублікі, Мы, Выканоўчы Камітэт Рады Зыезду, забавязываемся абараніць законны парадак жыцця ў Рэспубліцы, абараніць інтарэсы ўсіх грамадзян і нарадаў Рэспублікі і захаваць права і вольнасці працоўнага нараду.

Таксама прыложым усе сілы, каб склікаць у найкарацейшы тэрмін Устаноўчы Сойм Беларусі.

Усіх верных сыноў беларуское зямлі заклікаем памагчы нам у цяжкі і адпаведны момант працы.

Выдана ў Менску Беларускім 9 сакавіка 1918 году.

Выканоўчы Камітэт Рады Першага Усебеларускага Зыезду.

У гэты час склад Рады быў яшчэ ад Летувіса — Мігуліс, ад Расейца — Злобін і таксама прадстаўнікі земскіх і гарадзкіх самаурадаў, сацыялістычна-рэвалюцыйнікі. Назва Рада Зыезду пэраймянёўшася ў Раду Беларусі, др. Зарубенев, ад жыдоўскай партыі «Бунду» ўйшоў Гутман, ад «Палейшён» (правай польскай партыі) др. Зарубенев, ад Янка. Дзякую за такія дары данайскія!

ГАНУЛЯ. А нашыя некаторыя мянчане, асабліва з Камароўкі і Піярэспы, гэтаю спосабам апошнія гады і жывуць. Як толькі ўлада мянчана, робяць сабе запас да новай перамены; мянчана ўлада зноў — зноў робяць сабе запас да новай перамены, і гэтаук ужо каторы год. А сёлета, апрача ўсіго іншага, дык яшчэ ў дровы з Ваньковічавага лесу самакатам коціц і коціц на вяроўках.

ЯНКА. Бачыў, бачыў. Такая праца ўдзе, якраз як пры будове ягінецкіх пірамідаў.

МІКІТА. Между прычым, такое ўмелое скарыстаньне перамен палітычных сітуацый — надта лёгкі спосаб забясьпечыць сябе на чорны дзень.

ЯНКА. А вы гэта забясьпечаньне началі, як відаць, ад патакі?

МІКІТА. Ад большага чаго я не пасыпей, бо, между прычым, апошні час заняты быў эвакуацыйнымі спраўамі, дадавам чаго служаць вось гэтыя запакаваныя ручы.

ЯНКА. Дык вы, пане рэгістратар, маніліся пакінуць усе свае рускасцінныя партыі і ўцякаць з роднага гораду?

МІКІТА. А так, пане прафэсар, маніўся, между прычым.

ЯНКА. Што-ж, можа гэта акурат падходзячая была-для вас прафэсія. Ездзі сабе із сваімі манаткамі ды ездзі сабе, як гандляр з козамі з кірмашу на кірмаш, туды-сюды ездзі сабе ды ездзі. А ўсё-ж такі, чаму вы не паехали?

МІКІТА. Вышла малая мірэнга. Гэты, между прычым, рэдактар Гізуэлскі, што жыў да апошняга часу ў нашай кватэры, абяцаў мне вылатвіць «пішэпустку» на выезд, але пад'ашчукаў. Сам як пан выехаў, а мяне бяз «пішэпусткі» пакінуў. Дарма толькі на вакзал з речамі сцігагаўся.

АЛЕНКА. І вы гэта, пане рэгістратар, так да сэрца ўзялі, што ажно барада ў вас вырасла, бо дагэтуль, здаецца, вы не насілі яе?

МІКІТА. А гэта, между прычым, яна вырасла ў звязку з палітычнымі хмарамі на нашым Менскім гарызонце. Мамэль Наста загадзіла папярэдзіла мяне з пэўных крыніц, што пры новай палітычнай сітуацый будуть дабравольна браць маладых мусы і дабравольна адпраўляць іх на Урангелейскі фронт. Вось я, не зважаючы на тое — выеду ці на выеду, і пастараўся на выглядаць маладым.

(Далей будзе)

НОВАЯ ЭРА

АБВЕШЧАНЬНЕ БЕЛАРУСІ СУВЭРЭННЯЙ ДЗЯРЖАВАЙ

Як мы дагэтуль бачылі, усе акты Рады і Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі датычылі выключна нутрана-арганізацыйных спраў рэспублікі. Ня было яшчэ зроблены афіцыйная кро-ку перад чужаземнымі дзяржавамі аб навязаныя дыпламатычныя зносінай, дзе чаго зь юрдычнага гледзішча не хадзіў аbstавіны, не хацела вы-клікаць нутранага завастронія да змага-нані ў самой Радзе.

Берасцейскі мір бальшавікоў з Нямеччынай прысьпешыў аднаканчатко-ві разрыв Беларусі з Москвой. Як ведама, паводле Берасцейскага дагавору Москва ўступіла Нямеччыне амаль трэцюю частку Беларусі. Немцы з свайго боку, падпісаваючы дагавор з Украінай, уступілі ёй некаторыя беларускія паве-ты. Летуве аддавалі Вільню і частку віленскіх і горадзенскіх паветаў. Незалежніцкая частка Рады БНР бярэ верх над элементам, што стаяў на грунцы фэдэральнай з Рәсей. Аснаўное ядро фэдэральных складаў прадстаўнікі расей-скай і жыдоўскай мяншыні.

На паседжанні Рады ў ночы з 24 на 25 сакавіка 1918 году па дадзіх дыску-сіях прыыміла ў 6 гадзін раніцы пастанова аб аўшчычаніі Беларускай Народнай Рэспублікі незалежнай і сувэрэнай дзяржавай.

Тэй-же раніцы апублікаваеца 3-яя Устаноўчая Грамата Рады да беларускага народу:

ТРЕЙЦЯЯ УСТАНОЎЧАЯ ГРАМАТА

Год таму назад народы Беларусі, разам з народамі Рәсей, съкінулі ярмо расейскага царызму, якое нацыяжкі з усіх прыдышыма Беларусь; на пытаючыся народу, ён кінуў наш край у пажар вайны, якія дашчэнту зруйнавала гарады і вёскі беларускія. Ціпер мы, Рада БНР, съкідаем з роднага краю апошніе ярмо дзяржаўнай залежнисці, якія была накінута расейскім царызмам на наші вольны і незалежні краі.

Ад гэтага часу Беларускай Народнай Рэспублікі аўшчычаца не-залежнай і вольнай дзяржавай. Самі народы Беларусі, у васобе свайго Устаноўчага Сойму, пастаноўці аб будучых дзяржаўных звязах Беларусі.

На падставе гэтага траціць сілу ўсе старыя звязі, якія далі магчымасць чужому ўраду падпісці і за Беларусь Трактах у Берасці, што забівае на съмерць беларускі народ, дзелячи зямлю яго на часткі. На падставе гэтага ўрад Беларускай Народнай Рэспублікі мае ўвайсці ў зносіны з зацікаўленымі старонамі, запрапанаваўшы ім перагледзець ту частку Берасцейскага трактату, якія датычылі Беларусі, і падпісаць мірную ўмову з усімі ваявашымі дзяржавамі.

БНР павінна абініць усе землі, дзе жыве і мае лічбайну перавагу беларускі народ, а ўласнік: Магілеўшчыну, Меншчыну, Віленшчыну, Горадзеншчыну, Віцебшчыну, Смаленшчыну, Чарнігаўшчыну і сумежныя часткі суседніх тубэрнія, заселеных Беларусі.

БНР съльвярджа ўсе тия права і вольнасці грамадзян і нарадаў Беларусі, якія аўшчычаны Устаноўчай Граматай ад 9-га сакавіка 1918 году.

Аўшчычаючы аб незалежнисці БНР, яе Рада ўскладае свае надзеі на тое, што ўсе, любячыя волю народы, памогуць беларускаму народу ў поўнай меры зядзейсці ўгроўнікі палітычна-дзяржаўнага ідеалу.

25 сакавіка 1918 г., Менск.

Рада Беларускай Народнай Рэспублікі

9 сакавіка 1953 году пасыль даўгой, цяжкой хваробы памёр у Лювэне, Бэльгія,

Мікола Равенскі

народжаны 5 сінтября 1886 г. ў Гуменішчыне,

выдатны кампазытар і музывавед, заслужаны працаўнік беларускай музыкі, дзеяч саюза Беларускага Інстытуту Навук і Мастацтва, аб чым з глыбокім сумам паведамляе

Управа Беларускага Інстытуту

ПАРТЫЗАНСЧИНА НА БЕЛАРУСІ

Рады «Вольная Эўропа» (расейскі сектар) перадало 21 лютага сёлета, што, згодна інформацыі многіх перарабежнікаў з за зялезнай заслоны, у Заходній Беларусі дзеюць моцныя партызанская групы, якія бальшавіцкім уладам прыносяць шмат няпрыемных клопату. Асабліва актыўна выступаюць партызаны на Палесці. Гэта нядыўна ў Кобрыншчыне 2 самаходы між Кобрынам і Берасцем, якія везуць вайсковыя абмундзіраваныя, былі затрыманыя і захоплены партызанамі. На скользкіх тут місцінах разыўвіты партызанскі самаходы. Камуністычныя вэрхаводы гораду бацькі самі паказаўца на толькі за горадам, але і ў самым горадзе. Яны парушаюць выклады пад ахаронай спэцыяльнага вайсковага аддзела.

УВАГА, БЕЛАРУСЫ АНГЕЛЬШЧИНЫ!

Просіца перасылаць заказы на грамофонныя пікті, насыльваныя Беларускім Студэнцкім Аансамблем у Лювэне, непасрэдна на адрес:

U. Butrymovič, 19 Place Hoover, Louvain, Belgique

Грошы за пікті просьмі, калі ласка, перасылаць на адрес:

Rev. C. Sipovič, Marian House, Holden Ave, London N. 12.

Пасыль аўшчычаныя Беларусі незалежнай і сувэрэнай рэспублікай расейская і жыдоўская нацыянальныя мяншыні вышлі із складу Рады, хоць Жыды потым, па неіхім часе, вяртаюцца пад ахаронай спэцыяльнага вайсковага аддзела.

Міністэр па спраўах жыдоўскіх нацыянальных мяншыні **Жытлой** заховае партфэль, навет у часе, калі ўрад Беларускай Народнай Рэспублікі альпнуўся на эміграцыі. Ен-жэ рэпрэзэнтаваў у свой час урад БНР у Лёндане.

(Заканчэнне ў наступ

СЛУЧЧЫНА

(Працяг)

УЗДОУЖ і УПОПЕРАК СЛУЧЧИНЫ

На паўночны-захад ад Слуцку на стaryм шырокім гасцінцы, які калісь быў абсаджаны бярозамі, размысьцілася мастечка Раманава. Ня думаем, каб яго назвалі так у гонар царскай сям'і. Паселішча гэтае старажытнае, заснаванае даўно, калі Беларусь была яшчэ вольнай і незалежнай дзяржавай і не ўваходзіла ў уладаныне цароў Раманавых.

Аднак камуністычнае пралаганда так і на пусыціла тут глыбокіх карэнінёў. Праўда, у мэйтку калія Раманава арганізавалася была камуна пад кіраўніцтвам ідэялістага К-га, якай аднак, празней нейкі час развівалася, а ініцыятар-ідэялісты гэтага камуністычнага чароту, у нізіне ссыльца не вялікай рэчкі. Раманава назаванае мястечкам, відаць, таму, што ў цэнтры ёсьць невялікі пляц з аязром-сажалкай. У бакі ад гэтага пляцу расходзіцца вуліцы, забудаваныя звычайнymi сялянскімі дзяравянімі хатамі пад саламянімі стрэхамі і іншымі гаспадарскімі будынкамі. Зямля тут родзіць добру вось толькі сенажаўнікі для сялян, а так-же ѹ лесу. Па дровы трэба ехаць больш за 25 км., а каб пабудаваць яку-небудзь будоўлю, трэба збирэцца дзесяткамі гадоў. На жаль, агнітрызывае будаўніцтва тут зусім не пашыранае.

На пляцы мястечка, блізка адной ад другой, стаялі дзівле прыходзкія паводлеўніцы цэркви. Тут-же калія пляцу былі ѹ будынкі дзівных школаў, г.зв. двуклясовыя. Звязігчы ѹ тых старыя часы зусім нячуванае, каб у вадным паселішчы мец дзів зывышаныя школы, бо двуклясовыя школы звычайнай была адна на пляц-шысьце воласціцай. Адна школа ѿтрымоўвалася на дзяржаўны кошт, а другая існавала на кошт сялян, бо адна не могла зыміць сялян, башкі якіх жадалі даць ім павышаную асьвету. За некалькі гадоў перад першым сусветнікам, пад націскам насељніцтва, сябра дзяржаўнай расейскай думы, селянін Раманавскай воласці Вярбіла, выкарыстаў свой аўтарытэт і прыложыў стараны дзею таго, каб адна школа была рэарганізавана ѹ чатырохклясную. Рэарганізаванная школа была абсталяваная новымі наукальными прыладамі, фізічным габінатом, школкою мэблём. Віленская наукальная акруга, у веданыне якой знаходзілася гэтага школы, прымушала лічыцца з жаданінамі Вярбіла. Усё насељніцтва Раманавскай воласці надзвычайна было задаволенае сваімі школамі, памагала ім і аплякалася імі. На дарма-ж у 1920 годзе пры адступленні польскіх войск, каб зберагчы фізычны габінат, бібліятэку, швейныя машыны ад разбурання, рупіліўныя раманавцы перахавалі гэтага каштоўнага рэчы ѹ царкве.

Аб гэтым невялікім сялянскім мястечку далёка было чуваць ня толькі на Случчине, але амаль па ўсей Менскай губерні. Ня было павету нават воласці, каб там не знайшоўся настаўнік, фэльчар, аграпром, памочнік лясынічага раманавен. У Раманавскай воласці, і аслабіла ѹ самым мястечку, які было амаль сялянскай сям'і, каб там ня сустрэць вучняў або ўжо скончыўшыя гімназіі, настаўніція сэмінары і інстытуты, агранамічныя, фэльчарскія ці лясныя школы. Аснавальнім жаданынам і імкненіем гэтага сведамага сялянства было, ня лічачыся з коштамі ці амбажаваныні ѹ жыцьці, не пакінуць дзеяць без науки. Гэтыя цілікі рух тут пачаўся даўно, яшчэ ѹ другой палавіне мінулай стагодзінды. Паступіць-же ѹ тых наукальных ўстаноў, якія былі систэмай асьветы царскага рэжыму адведзены для сялянства, было нязычыннае цяжка. Треба было мец падрыхтоўку ѹ здольнасці, каб вытрымаць канкурэнцыйныя эгзамены.

Аслабіла было прыемна ѹ ціхім Раманаве ў часы канікул. З усіх канцоў зьбіралася вялікая моладзь, каб адпачыць у роднай хате, падкарміцца ды на брацца новых сілай пад пільнім і рупілівым наглядам клапатлівой маткі. Канікулы праходзілі весела, цікава ѹ бесклапотна ѹ гульнях і вечарынах, аслабіла ѹ часы калядніх і вілкідных адпачынкаў без нарадаўлівага касённага рэжыму і часта цяжкай апекі настаўнікаў зачыненых наукальных установаў. Метам моладзь дапамагала башкім на працы на полі, а тыя, што скончылі на ваку і мелі ўжо заработка, дапамагалі гаспадарыцца і грашыма. Башкі быly разны, што мары іх ужо зьдэшніяўцца, што дзеці ўжо выйшлі або выходзяць «у людзі».

У сувязі з такой пашанай да наукальных раманаваў быті сцэльна граматыкі, съведамымі і разьвітвімі. Тыя, што заставаліся на гаспадарцы, заўсёды мелі стычніцы, гутаркі і лучнасць з атрымашымі систэматычнай асьвету. Тому тут мясцове насељніцтва выглядала самастойнай і на любіла ламаць шапку перад усякою цэшкай. Тому так труда прышлося раманаваў прывыкаць да самецкай улады, якай патраба-

валася паслухмянасці і пакорлівасці. У першыя-ж часы група съмелых крытыкаў шматлікіх недахопаў савецкага рэжыму была арштаваная ГПУ і паснесла кару.

Гэта научыла раманаўцаў асцярожніцца. Аднак камуністычнае пралаганда так і на пусыціла тут глыбокіх карэнінёў. Праўда, у мэйтку калія Раманава арганізовалася была камуна пад кіраўніцтвам ідэялістага К-га, якай аднак, празней нейкі час развівалася, а ініцыятар-ідэялісты гэтага камуністычнага чароту, у нізіне ссыльца не вялікай рэчкі. Раманава назаванае мястечкам, відаць, таму, што ў цэнтры ёсьць невялікі пляц з аязром-сажалкай. У бакі ад гэтага пляцу расходзіцца вуліцы, забудаваныя звычайнymi сялянскімі дзяравянімі хатамі пад саламянімі стрэхамі і іншымі гаспадарскімі будынкамі. Зямля тут родзіць добру вось толькі сенажаўнікі для сялян, а так-же ѹ лесу. Па дровы трэба ехаць больш за 25 км., а каб пабудаваць яку-небудзь будоўлю, трэба збирэцца дзесяткамі гадоў. На жаль, агнітрызывае будаўніцтва тут зусім не пашыранае.

На пляцы мястечка, блізка адной ад другой, стаялі дзівле прыходзкія паводлеўніцы цэркви. Тут-же калія пляцу былі ѹ будынкі дзівных школаў, г.зв. двуклясовыя. Звязігчы ѹ тых старыя часы зусім нячуванае, каб у вадным паселішчы мец дзів зывышаныя школы, бо двуклясовыя школы звычайнай была адна на пляц-шысьце воласціцай. Адна школа ѿтрымоўвалася на дзяржаўны кошт, а другая існавала на кошт сялян, бо адна не могла зыміць сялян, башкі якіх жадалі даць ім павышаную асьвету. За некалькі гадоў перад першым сусветнікам, пад націскам насељніцтва, сябра дзяржаўнай расейскай думы, селянін Раманавскай воласці Вярбіла, выкарыстаў свой аўтарытэт і прыложыў стараны дзею таго, каб адна школа была рэарганізавана ѹ чатырохклясную. Рэарганізаванная школа была абсталяваная новымі наукальными прыладамі, фізічным габінатом, школкою мэблём. Віленская наукальная акруга, у веданыне якой знаходзілася гэтага школы, прымушала лічыцца з жаданінамі Вярбіла. Усё насељніцтва Раманавскай воласці надзвычайна было задаволенае сваімі школамі, памагала ім і аплякалася імі. На дарма-ж у 1920 годзе пры адступленні польскіх войск, каб зберагчы фізычны габінат, бібліятэку, швейныя машыны ад разбурання, рупіліўныя раманавцы перахавалі гэтага каштоўнага рэчы ѹ царкве.

Аб гэтым невялікім сялянскім мястечку далёка было чуваць ня толькі на Случчине, але амаль па ўсей Менскай губерні. Ня было павету нават воласці, каб там не знайшоўся настаўнік, фэльчар, аграпром, памочнік лясынічага раманавен. У Раманавскай воласці, і аслабіла ѹ самым мястечку, які было амаль сялянскай сям'і, каб там ня сустрэць вучняў або ўжо скончыўшыя гімназіі, настаўніція сэмінары і інстытуты, агранамічныя, фэльчарскія ці лясныя школы. Аснавальнім жаданынам і імкненіем гэтага сведамага сялянства было, ня лічачыся з коштамі ці амбажаваныні ѹ жыцьці, не пакінуць дзеяць без науки. Гэтыя цілікі рух тут пачаўся даўно, яшчэ ѹ другой палавіне мінулай стагодзінды. Паступіць-же ѹ тых наукальных ўстаноў, якія былі систэмай асьветы царскага рэжыму адведзены для сялянства, было нязычыннае цяжка. Треба было мец падрыхтоўку ѹ здольнасці, каб вытрымаць канкурэнцыйныя эгзамены.

Калгасы тут таксама вельмі цікавы арганізоўваліся, а ѹ вапошнюю сусветную вайну ѹ зусім быті рассыпаліся. Моладзь і надалей імкніцца вyrывацца з удушлівай калгасна-прыгоннай атмосфэры ѹ наукальнай установы. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычныя тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пралагандных сходах раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычныя тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і памік практиктаў і афіцыяльных камуністычных пралаганды. На пляцы мястечка арганізоўваліся сходы раманаўцаў за гэзды падрыхтоўвалі запіскі з запытаннямі і спасылкамі на камуністычных тэарэтыкаў. У запісках-запытніях указавалася на грубых супрацьлемніцаў і пам